

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Ленської Людмили Валентинівни «Психолого-правова характеристика грабежу» подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 19.00.06 – юридична психологія

Обґрунтування вибору теми дослідження. Дослідження детермінант та особливостей корислово-насильницької злочинності завжди було у фокусі уваги фахівців-юристів. Водночас, швидкоплинність суспільних змін в нашій державі, стрімкі метаморфози політико-правового поля, погіршення економіко-соціального положення громадян та низка інших об'єктивних факторів обумовлює трансформації причинності вчинення злочинів корислово-насильницької спрямованості та збагачує палітру предмету посягань. Погіршення рівня життя населення та наявність постійного соціального напруження виявляється сприятливим підґрунтям для становлення корисливо-насильницької мотивації особистості. Наведене актуалізує обрання Ленської Л.В. тематики теоретико-прикладного дослідження.

Проблеми наукового забезпечення правоохоронної діяльності потребують інтегративності розгляду та комплексності підходів до їх вирішення. Поєднання досягнень юридичної та психологічної наукових галузей дозволяє проаналізувати детермінацію виникнення мотивів злочинної поведінки грабіжника та запропонувати ефективні засоби попередження та розслідування злочинних посягань правопорушника. З огляду на це, обрання Ленською Л.В. об'єкта та предмета дослідження, формулювання завдань та використання теоретико-емпіричних методів їх вирішення є актуальним й обґрунтованим.

Об'єктивність і надійність результатів дослідження не викликають сумнівів. Вони забезпечені адекватною і оптимальною дослідницькою методологією, системним аналізом теоретичного матеріалу, переконливою базою вітчизняних і зарубіжних джерел,

ВЛСД НАВС	
Вх. №	1004
24	05
20 19 р.	
кількість аркушів:	
осн. док.	6 додаток —

яка налічує 242 пункти, комплексним застосуванням емпіричних і теоретичних, кількісних і якісних методів. Одержані результати активно використовуються за наступними напрямками: *у законотворчій діяльності* – для вдосконалення окремих положень чинного законодавства стосовно регламентації кримінальної відповідальності за грабіж; *у науково-дослідній діяльності* – для подальших досліджень проблеми з'ясування психолого-правових особливостей грабежу як суспільно небезпечного та протиправного явища; *в освітньому процесі* – у процесі підготовки навчально-методичних матеріалів і проведення занять за відповідними темами з навчальних дисциплін «Юридична психологія», «Психологія юридичної діяльності», «Психологічне забезпечення правоохоронної діяльності»; *у практичній діяльності* – для удосконалення психолого-правових засад розслідування грабежів, про що свідчать 8 довідок про впровадження.

У першому розділі автор дає достатньо повний історіографічний та феноменологічний аналіз поняття «грабіж». Починаючи розгляд тлумачення грабежу з перших письмових згадок про нього у законодавчих кодексах Стародавнього Вавилону здобувач поступово рухається впродовж кожного культурно-історичного періоду розвитку суспільства, відмічаючи основні трансформації тлумачення поняття грабіж в буденній свідомості та законодавстві. Логічним та обґрунтованим виступає звернення Ленської Л.В. до порівняльного аналізу сучасного розуміння поняття грабіж у вітчизняному законодавстві та законодавстві зарубіжних країн. Здійснений аналіз зумовив проміжні висновки до яких прийшов автор, а саме: порівняно з кодексами зазначених держав, в Україні регламентація кримінальної відповідальності за грабіж загалом є вдалою та повною, оскільки грабіж виокремлено в самостійний склад злочину за відкритим способом вилучення майна. Водночас, встановлено, що термін «викрадення», який законодавець застосовує для визначення грабежу,

суперечить етимологічному значенню цього терміна в сучасній українській мові.

Обґрунтованим, на наш погляд виглядає здійснення психолого-кримінологічного аналізу грабіжу. За допомогою якого автором констатується, що за основними показниками (рівень, структура, динаміка) вчинення грабежів в Україні в період останніх дев'яти років характеризується нестійкими та несприятливими тенденціями. Наявні коливання показників кількості вчинення грабежів, окрім іншого, свідчать про відсутність ефективної практики протидії цьому суспільно небезпечному діянню.

У другому розділі автор застосовує психологічні знання щодо визначення елементів складу злочину у виді грабежу в сучасному кримінальному праві. Ленська Л.В. пропонує типологію постраждалих від грабежів та надає їх характеристику з позицій юридичної психології. Констатуються основні кваліфікуючі ознаки зазначеного злочинного діяння. Виявлено певні суперечливості та недосконалість конструкції кримінально-правової норми, що встановлює відповідальність за цей злочин, а саме: за завдання значних матеріальних збитків потерпілому в разі вчинення грабежу (ч. 3 ст. 186 КК України) законодавець передбачив суворішу міру покарання, ніж за посягання на здоров'я, свободу й тілесну недоторканність особи, що є наслідком застосування насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або погрози застосування такого насильства (ч. 2 ст. 186 КК України).

Звертається здобувач й до аналізу суб'єкта та суб'єктивної сторони грабежу, що дозволяє сформулювати психолого-кримінологічний портрет грабіжника.

Третій розділ дисертації присвячений прикладному опрацюванню одержаних теоретико-емпіричних результатів. В ньому Людмила Валентинівна здійснила обґрунтовану спробу сформулювати практичні рекомендації щодо використання психологічних знань в процесі

розслідування грабежів. Заслуговує уваги виокремлення в змісті дисертації низки важливих проблем психологічної детермінації, з якими стикаються працівники органів досудового розслідування та запропоновані шляхи їх вирішення. Розгляд психологічних засад тактики розслідування зазначених злочинних посягань зумовив автора визначити найбільш ефективні тактико-психологічні прийоми під час допиту підозрюваних у вчиненні грабежу та типові алгоритми першочергових процесуальних дій у сприятливих і несприятливих ситуаціях розслідування грабежів. В той же час, Ленська Л.В. на основі проведеного емпіричного дослідження аргументовано доводить факт недостатньо ефективного використання спеціальних психологічних знань в процесі розслідування грабежів.

Висновки дисертаційного дослідження ґрунтовні і логічні; їх зміст повністю відповідає меті і завданням дослідження, його основним теоретичним і емпіричним результатам.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих роботах. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 11 наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – в іноземному науковому періодичному виданні, а також у п'яти тезах виступів на міжнародних і всеукраїнських науково-теоретичних та науково-практичних конференціях.

Оцінка оформлення дисертації і змісту автореферату. Дисертація і автореферат оформлені відповідно до вимог МОН України. Зміст автореферату повною мірою відповідає тексту дисертації і відображає основні теоретичні положення та результати проведеного дослідження.

В той же час, позитивно оцінюючи роботу в цілому, ми висловимо деякі **зауваження і побажання** авторові, що стосуються змісту і оформлення дисертації.

1. В змісті дисертації авторка постійно звертається до словосполучення «аналіз кримінальних проваджень та судової практики»,

а далі, найчастіше, приходить до певного висновку. Повністю погоджуючись з узагальненнями здобувача, в той же час, не завжди зрозуміло за якими критеріями та параметрами був здійснений цей аналіз. Тому, на наш погляд, висновки авторки виглядали б більш аргументовано у випадку деталізованої уваги до підстав здійснення аналізу кримінальних проваджень та судової практики.

2. В дослідженні наголошується, що грабіж характеризується латентністю. Це відповідає дійсності. Водночас, в тексті дослідження ми не знайшли суттєвого та змістовного аналізу причин, що обумовлюють цю особливість даного виду злочинних посягань. На наш погляд, звернення до зазначеної проблеми значно б збагатила результати дослідження та сприяла підвищенню ефективності здійснення превентивних заходів органів Національної поліції України.

3. В підрозділі 2.2 здобувач надає психологічну характеристику суб'єкта та суб'єктивної сторони грабежу. В змісті цього підрозділу починаючи з 117 сторінки надається ґрунтовна характеристика механізмів виникнення корисливих мотивів грабіжника. Так, безумовно, вони є провідними в процесі вчинення злочинного діяння даного виду, але насильницькі спонукання теж мають місце в його складі як кваліфікуюча ознака. Авторка аргументовано доводить у підрозділі 2.1, що насильство під час грабежу є інструментальним. Ми погоджуємося з висловленими поглядами. Водночас, значущим питанням для розуміння психологічної детермінації вчинення грабежів, на наш погляд, є точка відліку, з якої людина готова використати такий інструментарій як насильство для задоволення корисливих мотивів. Цьому питанню в дослідженні авторка приділила уваги недостатньо.

Висновок. Таким чином, на захист представлена самостійна, завершена, цілісна науково-дослідна робота з актуальної проблеми юридичної психології. Дисертаційна робота за своїм змістом відповідає профілю ради, за яким раді надано право проведення захисту. Відповідно

до п. 9, 11 постанови № 567 Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. про Порядок присудження наукових ступенів (з подальшими змінами), Ленська Людмила Валентинівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 19.00.06 – юридична психологія.

Офіційний опонент:

Кандидат юридичних наук, доцент
начальник кафедри психології охоронної діяльності
Інституту Управління державної охорони
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

М.О. Гребенюк